

*Сапригіна Н.В., доцент кафедри соціальної та прикладної психології
Одеського національного університету імені І.І. Мечникова*

ПСИХОЛОГІЧНА ТА ПСИХОЛІНГВІСТИЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ КОНСПЕКТИВНИХ ЗАПИСІВ МАЯКОВСЬКОГО

(до питання про версію вбивства поета)

Юридична психолінгвістика та юридична лінгвістика – відносно нові галузі знань, які активно розвиваються. Слова та вирази, які народжені несвідомим, не мають силу юридичних свідочств, але скеровують думку дослідника чи спостерігача до підказок щодо мотивів поведінки мовця, його емоцій, оцінок, ставлення до ситуації, яка може бути кримінальною.

Розглянемо фрагменти конспективних записів поета Володимира Маяковського, які, на нашу думку, розкривають зміст переживань про можливий трагічний фінал, а головне, натякають на особистості тих, хто переслідував поета. Цей зміст узгоджується з версією про вбивство Маяковського, яку обґрунтував журналіст Валентин Скорятин.

Нагадаю факти, які дають підстави припустити вбивство.

Слідчу справу «про самогубство Маяковського» Скорятин виявив у кремлівському архіві. Раніше справа була у Н. Єжова, а передана йому Яковом Аграновим. Слідство велося недбало. Агенти ОГПУ прибули на місце події раніше за міліцію і взяли роботу в свої руки. Речові докази привласнив Яків Агранов. «Передсмертна» записка, яку він читав, була написана олівцем (а поет віддавав перевагу авторучці) і датована на 2 дні раніше загибелі Маяковського. А вірш, включений у текст, було написано за чотири місяці до загибелі і спочатку не містив згадок про смерть. Замість маузера, виявленого на місці смерті поета, до справи був доданий браунінг. У справі був відсутній документ про розтин, поведений відомим своєю принциповістю медиком В. Талалаєвим.

У документах міститься багато нестиковок. Поет лежав головою до вікна – головою до дверей, руки розкинуті – рука на грудях. Вероніка Полонська, остання любов поета, з якою він розмовляв за декілька хвили до пострілу, вибігла

на сходи або встигла дійти лише до входних дверей. Зникли важливі документи – 2 листки календаря із записами, які поет вирвав при Полонській і не виходив із ними з кімнати. У квартирі були сторонні. Один із них назвався книгоносієм і завадив розмові поета та Полонської. І ще одна невідома сусідам, але відома слідству жінка. У квартирі був діючий чорний хід.

На посмертній масці поета зламано носа і розбито вилицю. Це пояснюють тим, що вийшов наказ вилучити мозок, що й виконали санітари. Згідно з протоколом, куля увійшла в тіло зліва біля 3 ребра і намацувалася на спині біля 12 ребра, тобто напрямок пострілу був зверху вниз. Велика кількість силовиків, перестановки на місці події і рішення про кремацію викликають припущення, що замітали сліди.

Вигоду від смерті поета здобула Ліля Юріївна Брик, згідно чутки – громадянська дружина Маяковського. Їй були передані права спадщини квартири поета (хоч мала власну) і його архіву всупереч юридичних прав рідних поета – матері та сестер. Л.Ю. Брик написала листа Сталіну про важливу роль Маяковського для держави і отримала позитивну відповідь, суть якої зводилася до того, що поет може бути канонізованим. Гонорари від величезних тиражів посмертних видань Маяковського переходили до Л.Ю. Брик.

За 2 роки до смерті Маяковський звернувся до сатири. У п'єсах «Клоп» і «Лазня» сатира торкнулася держслужбовців. Поет явно розчарувався в державі, яку раніше оспівував. Він поділився із друзями з літературного цеху своїми планами написати поему «Погано», тобто продовжувати критику суспільства. Це явно не влаштовувало можновладців. Під час одного із виступів над головою поета пролунав постріл із зали. У березні 1930 року поет організував виставку «20 років роботи», яку не відвідала жодна з керівних осіб. У березні мав вийти ювілейний журнал із портретом поета та привітанням. Проте з остаточного тиражу портрет і привітання вирізали. Портрет був відновлений з жалобною рамкою та з некрологом через два тижні після смерті поета.

Л.Ю. Брик були передані під розписку гроші, залишені поетом із запискою для його сестри. Л.Ю. Брик після загибелі поета ходила дивитись, як горить його

тіло в крематорії. За відомостями А. Ваксберга, коли пішли розмови, що поет застрелився через хворобу, його тіло нібито було екстумовано, і був отриманий доказ, що хвороби немає. Однак таке неможливе при кремації. Звідси ми припускаємо, що Л.Ю. Брик мала зв'язки, що давали можливість фальсифікувати документи.

За 2 місяці до смерті поета Л.Ю. Брик та її чоловік Осип Брик поїхали до Берліна для виконання доручень ОГПУ, агентами якого вони були (В. Скорятин виявив їхні облікові картки). Повернулися відразу після смерті поета. А незадовго до його смерті Л.Ю. Брик говорила Вероніці Полонській, що Маяковський їй набрид і добре, щоб його прибрали.

Розглянемо психологічну складову поведінки Маяковського напередодні загибелі. Свідчення Л.Ю. Брик, що поет постійно хотів накласти на себе руки, не відповідало свідченням знайомих і текстам його віршів і записів.

Зрозуміло, нехтування з боку уряду поета не радувало. Але в планах поета було створення літературного часопису, про що він захоплено говорив із друзями.

Валентин Катаєв розповів про останні два дні поета і про вечірку з Маяковським удома в Катаєва. Поет був чимось стривоженим і не хотів залишатися один. Маяковський назначив зустріч імпресарію П. Лавуту та сестрі на час за годину після рокового пострілу. В. В. Полонська не відмовила поетові, а погодилася вийти за нього заміж. Через те спростовується офіційна версія самогубства з особистих мотивів.

Тема смерті та самогубства в поезії Маяковського відображена в таких рядках: Все чаще думаю, не поставить ли лучше точку пули в своем конце (1919 рік). Але пізніше: *Кто, я застрелился? Такое загнут!* Ненавижу всяческую мертвечину, обожаю всяческую жизнь. Мне бы жить и жить, сквозь годы мчась, но в конце хочу – других желаний нету – встретить я хочу свой смертный час так, как встретил смерть товарищ Нетте (тобто його було вбито). Вірш «На смерть Єсеніна» засуджував самогубство (чи здогадався Маяковський, що Єсеніна було вбито?).

Мотиви передбачуваного замовника (замовників): прибрати поета якнайшвидше, поки він не посварився з державою, щоб можна було встигнути оголосити його оспівувачем соціалізму та отримати доступ до його літературної спадщини та гонорарів.

Знайомі поета сумнівалися у справжності передсмертної записки тому, що у листі були суперечності: хто має стати спадкоємцем – В.В. Полонська чи Л.Ю. Брік? Від смерті поета В. В. Полонська не отримала вигоди, навпаки стала невідомою, забутою.

Ми звертаємо увагу на один запис поета за півтора року до смерті, зроблений при підготовці до виступу. У ньому Маяковський цитує рядки Ніколая Гумільова. Гумільова знищив Агранов. Я. С. Агранов, заступник начальника секретного відділу ОГПУ, входив до будинку Бриків на правах приятеля, і, можливо, старшого начальника. За словами Зоценка, Агранов подарував Маяковському пістолет.

Психолінгвістична інтерпретація записів Маяковського з цитатами Гумільова така. Рядки Гумільова були трохи змінені. З'явився еполет – знак приналежності до владних структур. Залишилося фамільярне звернення *по плечу мене з лаской ударя*, і змінилися ролі. Пістолет подарував співрозмовник, а не промовець. Виникає асоціація. Ніколай Гумільов (або його герой) дарує пістолет абісінському шейху. Агранов дарує пістолет Маяковському. Агранов знищив поета Ніколая Гумільова, сфальшувавши справу про заколот, за якою було розстріляно 60 людей, зокрема Ніколая Гумільова. Маяковський реально відчував загрозу від Агранова. У поета виникла думка: наступним буду я.

Висновок. Психолінгвістична інтерпретація записів Маяковського з цитатами Ніколая Гумільова показує, що Маяковський не прагнув самогубства, а навпаки, побоювався насильницької загибелі, здогадуючись про переслідування.

Список використаних джерел

1. Ваксберг, А. И. (1998) Лиля Брик – жизнь и судьба. Москва, Олимп, Русич.

2. Діомідова, О. Ю. (2014). Проблеми дослідження форм і засобів комунікації в юридичній лінгвістиці. Мова, 22, 37-40.
3. Катаев, В. П. (1969) Святой колодец ; Трава забвенья. Москва, Сов. Писатель.
4. Скорятин, В. И. (1998). Тайна гибели Владимира Маяковского. Москва, Звонница-МГ.